

SOLSONA I SANTA MARIA.

LA HISTÒRIA DE DUES VILES MEDIEVALS

Pol Solé i Angrill

2ⁿ de batxillerat B, curs 2015/2016

Àmbit de Ciències Socials

Departament de Ciències Socials

Jordi Creus i Expósito

Institut Francesc Ribalta, Solsona

23. X. 2015

ÍNDEX

ÍNDEX	p. 1
1. INTRODUCCIÓ	p. 3
1.1. MOTIVACIÓ	p. 3
1.2. OBJECTIUS	p. 4
1.3. METODOLOGIA	p. 5
2. INTRODUCCIÓ AL TREBALL	p. 6
3. UNA SOLSONA EN ESTAT DE GESTACIÓ	p. 7
3.1. LA SOLSONA PREHISTÒRICA	p. 7
3.2. CONFLICTES BÈL·LICS ENTRE VISIGOTS, SARRAÏNS I FRANCS	p. 8
3.2.1. La revolta d'Aissó	p. 9
3.3. EL NAIXEMENT DE LA SOLSONA ACTUAL	p. 10
3.3.1. Un naixement a redós de dos nuclis distints	p. 10
4. EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE SOLSONA	p. 11
4.1. ORÍGENS	p. 11
4.1.1. Santa Maria i Sant Pere	p. 12
4.2. LES CONSAGRACIONS DEL TEMPLE	p. 13
4.2.1. Primera consagració (19 d'octubre de l'any 977)	p. 13
4.2.2. Segona consagració (13 de desembre de l'any 1070)	p. 13
4.2.3. Tercera consagració (10 de novembre de l'any 1163)	p. 15
4.3. SENYORS DE SANTA MARIA	p. 17
5. EL CASTELL DE SOLSONA	p. 19
5.1. ORÍGENS	p. 19
5.2. SENYORS DEL CASTELL DE SOLSONA	p. 20

6. CONFLICTES SENYORIALS A SOLSONA	p. 22
6.1. LES RELACIONS ENTRE EL CASTELL I SANTA MARIA	p. 22
6.2. LA CONSTRUCCIÓ DE LES SEGONES MURALLES	p. 22
6.3. EL DESENVOLUPAMENT DEL CONFLICTE	p. 23
7. DELIMITACIÓ DE LES DUES JURISDICCIONS	p. 26
8. LA UNIÓ ENTRE LES DUES VILES	p. 29
9. L'ESCUT DE SOLSONA	p. 33
10. CONCLUSIONS	p. 35
11. FONTS D'INFORMACIÓ	p. 39
11.1. BIBLIOGRAFIA	p. 39
11.2. BIBLIOGRAFIA WEB	p. 40
12. ÍNDEX DE FIGURES	p. 44
13. AGRAÏMENTS	p. 45

APÈNDIX amb entrevistes i imatges

INTRODUCCIÓ

MOTIVACIÓ

Primer de tot, m'agradaria i crec necessari destacar que no vaig escollir el tema del treball fins unes hores abans d'entregar el full amb les propostes. Bé, de fet, LA proposta, puix amb prou feines vaig ser capaç d'idear-ne una de sola. Amb això vull fer constar que no sabia ben bé per on m'encaminava havent triat aquest projecte de recerca. Anava força a les palpentes.

De totes maneres, era conscient del fet que havia d'escollir quelcom relacionat directament amb el que he descobert recentment que és la meva passió: la Història. Primer ingredient.

Jo, que em considero un autèntic amant de la *meva* petita ciutat, que admiro les seves tradicions, que encara ara em quedo embadalit cada vegada que observo la plaça de Sant Joan o la Mare de Déu del Claustre, vaig decidir que el següent component havia de ser Solsona. Ja tenim la mescla gairebé completada: "Història" i "Solsona". Ja només em faltava acotar el període històric en el qual volia aprofundir. Havia sentit a parlar d'un tal Arnau de Torroja -em disculpo per la vulgaritat de l'expressió-, fill de Solsona. Aquella mateixa tarda em vaig posar davant l'ordinador per intentar esbrinar qui era realment aquest Arnau de Torroja. Ni més ni menys, podríem estar parlant d'una de les persones més influents de finals de segle XII: el Gran Mestre de l'Orde del Temple. Aquesta organització és considerada una de les ordes religioses-militars més importants i poderoses de l'Edat Mitjana, i el personatge en qüestió l'encapçalà durant més de quatre anys.

Ja ho tenia: realitzaria un treball de recerca al voltant de la figura d'aquest misteriós cavaller templer. Ja havia començat a elaborar un esquema mental sobre el projecte en si. Fins i tot vaig parlar amb gent que em pogués orientar la recerca ja en aquell moment. Les tres persones amb les quals vaig intercanviar algunes paraules estaven d'acord en el fet que la recerca sobre aquest tema seria realment complicada. D'alguna manera, em van fer treure del cap la idea d'intentar descobrir documents datats del segle XII i saber-los llegir i comprendre. La meva fantasia

investigadora de nen ingenu no havia durat gaire més d'un mes. Així doncs, vaig intentar trobar una solució a aquest greuge transitori. La documentació sobre Arnau de Torroja era testimonial, molt minsada. Però, i la de la seva família?

Recordava que el meu avi m'havia parlat sobre un nucli de Solsona dividit en dues viles distintes. Què van ser aquestes dues viles? Per què dues jurisdiccions en un mateix nucli? Qui les governava? Quan, on, com van sorgir? Ho tenia! Tenia la recepta perfecta: Història, Solsona i documentació accessible i comprensible. Just a temps per no acabar proposant qualsevol tema escollit a contracor.

OBJECTIUS

Havent-me plantejat les preguntes anteriorment esmentades, el que he d'intentar aconseguir amb la realització d'aquest treball és trobar una resposta a cada una d'aquestes qüestions. Les obres de Costa i Bafarull i de Llorens i Solé recullen diversa informació sobre el tema que he decidit adoptar per indagar-hi.

El meu propòsit ha estat, des d'un primer moment, recopilar tota la informació rellevant relativa al tema en qüestió. Això sorgeix després de fullejar *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*, del doctor Antoni Llorens i Solé, i *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, de Domènec Costa i Bafarull, uns llibres continents de documentació relacionada amb l'assumpte que vull tractar. He pogut apreciar que, realment, hi ha bastanta informació de la qual podria basar-me. De totes maneres, la matèria que a mi realment m'interessa està molt dispersa dins dels llibres. Així doncs, com ja he destacat, em proposo dur a terme una tasca d'investigació i de compilació d'informació per tal d'elaborar un treball que giri exclusivament al voltant de la Solsona que durant segles romangué dividida.

Ja en el marc de l'estructura interna del treball, he elaborat un croquis amb les idees principals de realització del projecte. Tinc la intenció de fer una anàlisi de les relacions establertes entre les viles de Santa Maria i de Solsona, tant de caire social com polític. Un altre objectiu seria el de trobar els noms dels senyors de cada una de les viles, per tal de poder comprendre en quin context varen succeir els fets més rellevants. Sabent què vull recercar només em falta enllestir el com.

METODOLOGIA

Pel fet de tractar-se d'un treball de caràcter històric, trobo que seria adient dur a terme un tipus de recerca bibliogràfica, principalment.

La major part de la informació del treball l'extrauré dels dos volums que conformen l'obra *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. El seu autor és Antoni Llorens i Solé (Solsona 1904 - Solsona 1988) ¹, ja esmentat anteriorment, el qual fou canonge de Solsona, historiador i conservador del Museu Diocesà. També em basaré en l'obra de Domènec Costa i Bafarull (Solsona 1749 - Castellnou de Seana 1806) ², *Memorias de la ciudad de Solsona y su Iglesia*. Aquests dos treballs seran dels quals més em nodriré, tot i que també faré ús d'altres obres que em serviran de suport i com a eina per a contrastar. Entre altres llibres, destaco *Un cop d'ull a la història de Solsona*, de l'historiador i escriptor Ramon Planes i Albets. Com a recurs de complementació també recorreré a pàgines web, sempre seguint un criteri estricte de verificació de la informació. Els tres llibres mencionats són relativament extensos, i concentren tota la història de Solsona a partir de les primeres referències iberes que han arribat als nostres dies. D'aquesta manera, realitzaré una tria d'aquells capítols i apartats que em puguin ser d'utilitat.

Altrament, també vull basar la recerca en la indagació a través de fonts arxivístiques dels fons documentals Diocesà de Solsona i Comarcal del Solsonès. Els dos encarregats d'aquests arxius, mossèn Enric Bartrina i Jordi Torner, em poden ser de gran ajuda a l'hora de recercar i comprendre els documents.

Dissemblant d'aquests aspectes, tinc la intenció de realitzar entrevistes a persones enteses en el tema. *A priori* voldria consultar, entre d'altres, mossèn Enric Bartrina, que, com ja he dit és l'arxiver diocesà de Solsona i un gran coneixedor de la història de la ciutat de Solsona.

1. Grup Enciclopèdia Catalana (1996), *Antoni Llorens i Solé* [Consulta: 25. IX. 2015]
<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0038035.xml>

2. Pàgina web de Pagès editors: Presentació de *Serenament, de la rel cap al cel*, del catedràtic Eugeni Barniol i Estany [Consulta: 28. IX. 2015]
http://www.pageseditors.cat/ftp/pdf/1386_9788499751283_L33_23.pdf

INTRODUCCIÓ AL TREBALL

Solsona, el que avui és una humil ciutat situada al centre del Principat, a la porta d'entrada dels feréstecs Pirineus i a l'eixida de les àrides terres de la Catalunya pregona, fou, en el seu temps, un centre de peregrinació "celebèrrim en tot l'occident del món".³ Amb aquestes paraules és descrit l'altar de l'antiga Mare de Déu del temple de Santa Maria de Solsona, en un document del dia 6 d'abril de l'any 1076.

A partir del segle XI, el que avui és la capital del Solsonès començarà a adoptar un carisma únic, un caràcter que serà el que li proporcionarà una història rica i molt diversa, sorprenent en molts dels casos, temible en altres ocasions. Però aquesta fisonomia que ens mostra actualment no hauria estat la mateixa si, anys abans, aquestes terres no haguessin estat habitades per ibers, posteriorment romanitzats, visigots i sarraïns.

Trobarem un treball disposat de la manera següent: primerament, un capítol introductorí servirà per assentar el context històric del gran tema central del projecte. Seguidament s'exposaran, entre d'altres punts, els dos eixos vertebrals del treball: **4. EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE SOLSONA** (p. 11) i **5. EL CASTELL DE SOLSONA** (p.19). Finalment, tindrem l'oportunitat de conèixer el per què de la unificació de dites viles, i arribarem a apreciar proves físiques que encara avui en dia ens demostren que Solsona restà dividida durant més de mig mil·lenni.

Farem un salt en el temps de més de dos mil anys, el qual servirà per tractar discretament la Solsona dels ibers. Ens remuntarem a l'Alta edat mitjana, en concret, tres segles després de la caiguda de l'Imperi Romà d'Occident (any 476), des d'on emprendrem un viatge cronològic de més d'un mil·lenni. En aquest trajecte tindrem l'oportunitat de conèixer els fets que canviaren el decurs de la història de Solsona durant aquest període tan extens. El treball, emperò, se centrarà en mostrar un dels capítols més important del recorregut històric de la ciutat de Solsona: l'època en què el nucli estava dividit en dues viles diferents, pertanyents a àmbits socials distints i, per tant, sota el domini de diferents senyors.

3. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya* Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol XV, apartat IV, pàgina 320.

UNA SOLSONA EN ESTAT DE GESTACIÓ

LA SOLSONA PREHISTÒRICA

Durant el neolític mitjà (3500 a.C. - 2500 a.C.⁴) ja es té constància d'activitat humana en el territori conegut avui amb el nom de Solsona. Posteriorment, entre els segles cinquè i tercer abans de Crist, també s'assentaren en aquesta zona els ibers, poble anterior a l'arribada dels romans. Tal i com assegura l'historiador Ramon Planes i Albets, l'hipotètic poblat iber de la Lacetània emplaçat a Cal Sotaterra (s. III a.C. - s. II a.C.) patí el procés de romanització, a partir del segle I a.C. (no s'ha de confondre amb el poblat del Castellvell, Setelsis, el qual data del segle IV a.C. i fou destruït l'any 190 a.C. Aquest fet donà lloc al poblament del nucli ubicat a Cal Sotaterra). En queden com a testimonis les suposades termes romanes albirades en les excavacions dutes a terme l'any 1923 en aquesta zona de confluència entre el barranc de Pallarès i la riera de Lladurs.⁵

Figura 1: zona de confluència entre el Barranc de Pallarès i la Riera de Lladurs, on suposadament es troba un antic assentament iber i posteriorment romanitzat. Font: Google Maps i elaboració pròpia.

4. Viquipèdia – Neolític Mitjà [Consulta: 3. III. 2015]

https://ca.wikipedia.org/wiki/Neol%C3%ADtic_mitj%C3%A0

5. PLANES I ALBETS, Ramon (1990) *Un cop d'ull a la història de Solsona*. Solsona: Ajuntament de Solsona. Pàgines 30, 31 i 32.

Figura 2: zona de Cal Sotaterra vista des del camí de la Mare de la Font, paral·lel al Barranc de Pallarès. Font: elaboració pròpia.

CONFLICTES BÈL·LICS ENTRE VISIGOTS, SARRAÏNS I FRANCS

La caiguda de l'Imperi Romà d'Occident propicià l'entrada dels pobles germànics a la Península Ibèrica, en concret la irrupció dels visigots. Després de més de dos segles de domini d'aquest poble vingut de la Germània, a principis de segle VIII els sarraïns ocuparen gran part de la península Ibèrica. Van arribar a la falda dels Prepirineus, on les tropes del rei franc Carlemany vetllaven per la integritat cristiana de l'Imperi Carolingi. Solsona, així com els termes de Madrona, Joval o Serrateix (aquest últim pertanyent a la comarca del Berguedà), eren situats just damunt la franja que separava aquelles dues cultures tan polaritzades: la cristiana a la zona septentrional i la musulmana al sud. No fou fins a l'any 781 que Carlemany emprengué una política d'alliberament dels "hispanos" del domini sarraí, un fet al qual els habitants de les terres de la Catalunya Vella no s'hi oposaven, ans al contrari. Si bé és cert que el rei franc lluità per alliberar els cristians de la part septentrional del que avui coneixem sota el nom de Catalunya, Solsona, seguint l'exemple del que féu Girona l'any 785, s'alliberà ella mateixa del domini sarraí (pels volts de l'any 789), en un acte col·lectiu de tota la zona fronterera.

És rellevant destacar que aquesta independència fou realitzada amb la complicitat dels líders sarraïns del territori, els quals es rebel·laren contínuament contra les autoritats cordoveses. D'aquesta manera, Solsona es posà sota l'obediència dels francs.^{6 7}

La revolta d'Aissó

El domini franc de Solsona es va veure truncat per la conquesta d'aquestes terres per part d'Ayxun ibn Sulayman ibn Yaqhdhan al-Arabí, més conegut com a Ayxun o Aissó, fill del valí de Barcelona Sulayman ibn Yaqhdhan al-Kalbí al-Arabí.

L'any 801, el rei franc Lluís el Pietós, fill unigènit de Carlemany, pren Barcelona després de la rendició dels sarraïns. S'estableix el comtat de Barcelona, governat pel got Berà I fins al 820, quan fou desterrat per voler construir-hi una nova monarquia a l'estil dels visigots. Aissó, fill del valí de Barcelona, que es trobava empresonat a Aquisgrà, adoptà la idea de Berà I, i s'escapà de la presó l'any 826. Vingué a Catalunya i s'apoderà de la ciutat de Vic. A partir d'allà, Aissó, que comptava amb el suport de l'emir de Còrdova Abd-er-Rahman I, també es va fer amb les terres del comtat de la Cerdanya, la zona del Vallès i Solsona.⁸

L'any 886 la ciutat fou recuperada pel comte Guifré el Pilós. Així ho explica un fragment extret del llibre *España sagrada*:

*“Solsona fuit invasa ab Aizone, et recuperata a Wifredo Comite Barcinonense, circa annum 886.”*⁹

[Solsona va ser envaïda per Aissó, i recuperada per Guifré, Comte de Barcelona, aproximadament l'any 886.]

6. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*.

Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol V, apartat III, pàgines 106, 107 i 108.

7. Viquipèdia, *Carlemany, Campanya a Hispània* [Consulta: 20. IV. 2015]

https://ca.wikipedia.org/?title=Carlemany#Campanya_a_Hisp.C3.A0nia

8. Viquipèdia, *Ayxun ibn Sulayman ibn Yaqhdhan al-Arabí* [Consulta: 7. VII. 2015]

https://ca.wikipedia.org/wiki/Ayxun_ibn_Sulayman_ibn_Yaqhdhan_al-Arab%C3%AD

9. COSTA I BAFARULL, Domènec (1959) *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*. Barcelona: Editorial Balmes. Volum I, capítol VII, pàgina 33.

EL NAIXEMENT DE LA SOLSONA ACTUAL

Sigui com sigui, el nucli que avui coneixem de Solsona no neix fins al segle X. Tota la història anterior s'ha d'aplicar a un territori en estat de gestació, el qual es nodreix de la cultura i la llengua romanes i dels elements que aportaren els visigots. Es podria assegurar que el que avui és la capital de la comarca del Solsonès neix simultàniament a la independència *de facto* dels comtats catalans en relació a la monarquia franca. És en aquest moment que Solsona comença a adoptar una fisonomia característica que, amalgamada amb les aportacions culturals i artístiques de cada època, acabaran conformant la Solsona que avui coneixem.¹⁰

Un naixement a redós de dos nuclis distints

Si bé la Solsona que avui coneixem no mostra indicis de divisió urbanística, és molt important destacar i deixar ben clar que el que avui és el nucli antic de Solsona (el que antigament conformava la totalitat de la població) és fruit de la confluència de dues viles que van néixer independentment. En els dos següents apartats es comentarà la creació dels dos nuclis, els quals van acabar junyint-se com a conseqüència de l'expansió dels dos nuclis.

10. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol V, apartat III, pàgina 132.

EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE SOLSONA

ORÍGENS

La data del primer temple del Monestir no la trobem especificada en cap font. De totes maneres, cal situar els antecedents en temps visigòtics, quan el bisbe d'Urgell, sant Just, va organitzar la diòcesi al segle VI. És molt important remarcar que aquest no fou, possiblement, el primer temple que es trobava en la zona de l'actual catedral. S'especula que els anteriors habitants hi podien haver erigit una església.

En l'acta de dedicació de la catedral de la Seu d'Urgell de l'any 839 (o 819 segons altres fonts) s'hi registren les parròquies d'aquest bisbat, entre les quals hi consta la de Solsona. També cita que aquesta primera església podia existir des de molt abans. Aquesta dada referma la hipòtesi que hi pogué haver un temple en temps pretèrits a l'arribada dels visigots.

L'any 878, el comte Guifré el Pilós emprengué una política de repoblament de les terres del que avui coneixem amb el nom de la Catalunya Central: zones del Ripollès, la Vall de Lord, territoris del Berguedà, el Lluçanès, la Plana de Vic, el Moianès, les Guillerries i regions del Bages. Solsona també rebé les influències del repoblament incentivat per Guifré, i durant el segle X consolidà la seva població.¹¹ El doctor Manuel Riu dedueix que la seva edificació pot atribuir-se al 916. Aquesta afirmació la qüestiona Antoni Llorenç i Solé. Basant-se en l'acta de consagració d'aquesta església, on diu textualment que rep els delmes i primícies *apud .LX. annis, et super* (des de fa seixanta anys i més), Llorenç i Solé creu que la data d'edificació admet major antiguitat. D'aquesta manera, no podem saber si realment fou Sunifred, comte d'Urgell, qui la féu construir l'any 916, o Guifré el Pilós, pare de Sunifred, a finals de segle IX. El que sí que sabem del cert és que l'església s'alçà en honor a Santa Maria.¹² És a recer d'aquest temple que sorgeix un nucli, el qual

11. Viquipèdia, *Guifré el Pilós – La mort de Guifré el Pilós lluitant contra l'Islam*

[Consulta: 25. VII. 2015.] https://ca.wikipedia.org/wiki/Guifr%C3%A9_el_Pil%C3%B3s

12. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartat I, pàgines 307 i 308.

passarà a anomenar-se Vila de Santa Maria.¹³

Santa Maria i Sant Pere

En les antigues escriptures referides al temple del Monestir de Solsona, apareixen les *domus* de Santa Maria i Sant Pere. Es planteja la possibilitat que la *domus* de Sant Pere estigués integrada dins la de Santa Maria, en forma de capella o d'altar. Aquesta hipòtesi la tomben Costa i Bafarull i Llorens i Solé. Els dos historiadors s'aferren a un document actualment desaparegut en el qual un matrimoni feia donació, l'any 965, d'una vinya, casa i hort "a la casa de Santa Maria i a la casa de sant Pere, construïdes a prop del Castell de Solsona". Tal i com afirma l'autor del volum *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*, l'adopció del plural fa pensar que eren dues edificacions diferenciades, independents l'una de l'altra. Aquesta idea no exclou, ni molt menys, el fet que existís un sol cenobi. Una altra demostració que prova la independència de les dues esglésies és que en l'acta de consagració de l'església en honor a Santa Maria no es menciona en cap moment sant Pere.¹⁴

D'acord amb mossèn Enric Bartrina, "no eren dues esglésies". Aclareix que "Sant Pere era el patró de la parròquia, i Santa Maria era la patrona de la col·legiata". Tot i aquesta diferència, l'encarregat de l'Arxiu Diocesà de Solsona evidencia el fet que "el rector sempre el nomenava un canonge, per tant pràcticament ja ho controlava tot".¹⁵

13. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*.

Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I, pàgina 15.

14. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*.

Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartat I, pàgina 307.

15. Entrevista a mossèn Enric Bartrina [4. IX. 2015].

LES CONSAGRACIONS DEL TEMPLE

Domènec Costa i Bafarull tan sols fa menció de les consagracions dels anys 1070 i 1163. El doctor Antoni Llorens i Solé, en canvi, introdueix la consagració del temple datada de l'any 977.

Primera consagració (19 d'octubre de l'any 977)

Amb la construcció del segon temple documentat arribà la primera consagració. Tingué lloc el dia 19 d'octubre de l'any 977, sota el priorat de Ramon, primer senyor de Santa Maria. L'única informació de què es disposa actualment és que l'església consagrada tenia un altar dedicat a sant Joan. ¹⁶

Segona consagració (13 de desembre de l'any 1070)

Guillem Guifré, bisbe d'Urgell, promogué la construcció de la nova església de Solsona i hi contribuí econòmicament. Guifré contractà un taller del nord de Navarra molt desenvolupat en la construcció d'esglésies romàniques. La modernitat de les seves edificacions és fàcilment apreciable quan comparem l'antiga església de Solsona amb l'església d'Olius, per exemple: aparentment l'edificació d'Olius sembla més antiga que els absis de l'actual catedral de Solsona. Cometem un error si ho creiem així. L'església d'Olius fou enllestida i consagrada el dia 21 de desembre de l'any 1079, per tant, és deu anys més jove que l'església de Santa Maria de Solsona.

17

16. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartat II, pàgina 310.

17. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartats II i III, pàgines 314, 315, 316 i 317.

Figura 3: vista frontal dels absis de la catedral de Santa Maria de Solsona (part consagrada l'any 1070). Font: Flickr, copyright Maria Carmen Diez Carrera.

Figura 4: vista de l'absis i del campanar de l'església romànica de Sant Esteve d'Olius (consagrada l'any 1079). Font: Flickr copyright Josep Maria Tuset.

Parlem dels absis ja que és un dels pocs elements que ens queden del temple en qüestió. Demés, també trobem el campanar de planta quadrada i el rosetó emplaçat a la part occidental de la nau central. ¹⁸

18. Entrevista a mossèn Enric Bartrina [4. IX. 2015].

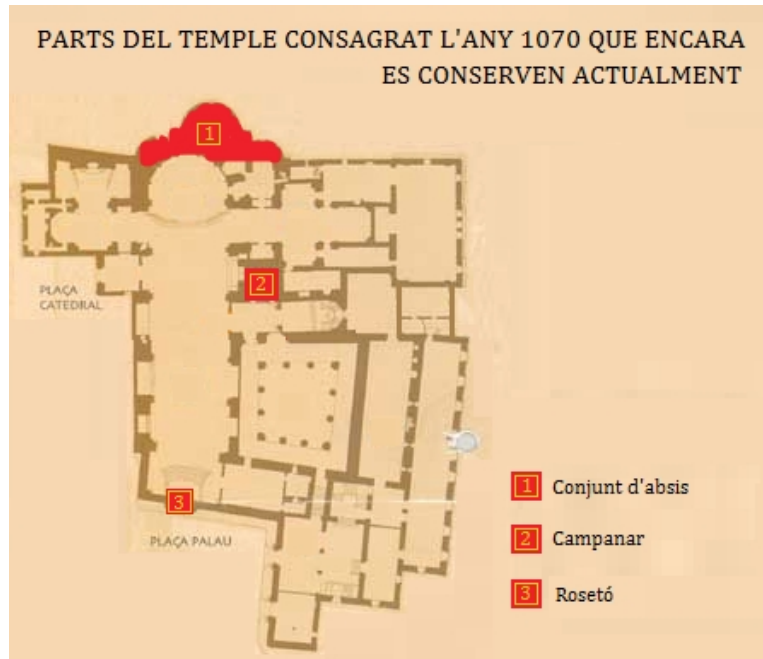

Figura 5: marcades en vermell, parts del temple consagrat l'any 1070 que encara es conserven actualment sobre la planta de l'actual catedral. Font: <http://solsones.blogia.com> i elaboració pròpia.

De totes maneres, el temple romànic consagrat l'any en qüestió romangué inacabat. Així doncs, en el següent apartat es parlarà dels posteriors treballs que es feren a l'església de Santa Maria de Solsona.

Tercera consagració (10 de novembre de l'any 1163)

El comte d'Urgell Ermengol VII (Ermengol de València) finançà una remodelació de l'església de Santa Maria de Solsona. Segons el seu parer, al temple li mancava espai. D'aquesta manera, féu allargar la nau, va fer afegir una capella a cada lateral d'aquesta i encomanà construir un majestuós presbiteri, bastit de cadirat del cor.¹⁹ També s'inclouen en aquest període les remodelacions del campanar i de l'atri d'accés al claustre, nom designat per referir-se a l'espai comprès entre el campanar i el claustre. Fou contractat un taller de Tolosa de Llenguadoc, on hi treballava el famós Mestre Gilabert. El preceptor i els seus operaris s'encarregaren de la decoració del campanar, de la portalada del claustre, del claustre i de l'atri d'accés al claustre. És possible que també es construís el menjador, actualment conegut amb el nom de sala dels Sants Màrtirs. A l'indret del claustre, l'escultor tolosà hi entallà

19. COSTA I BAFARULL, Domènec (1959) *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*. Barcelona: Editorial Balmes. Volum I, capítol IX, pàgina 43.

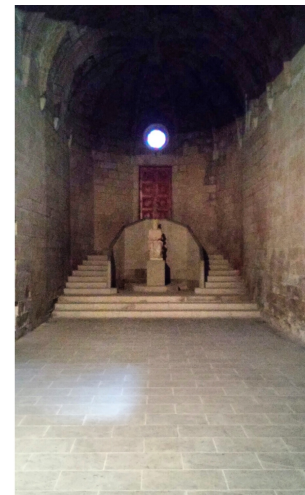
columnes i capitells, una col·lecció d'obres d'art d'on sortí, probablement, la Mare de Déu del Claustre, figura venerada pels solsonins fins a l'actualitat.²⁰

La magnificència d'aquest conjunt arquitectònic féu que el 10 de novembre de 1163 es consagrés, per tercera vegada en dos segles, el temple de Santa Maria de Solsona. Consta com a consagrat el bisbe d'Urgell, Bernat Roger. Com ja s'ha dit, Ermengol VII fou, en gran part, fundador de l'església. És primordial, dins aquest treball, destacar que la família dels Torroja contribuí plenament en l'acabament de l'obra consagrada l'any 1163.²¹

Figura 6: marcades en vermell, parts del temple consagrat l'any 1163 que encara es conserven actualment sobre la planta de l'actual catedral. Font: <http://solsones.blogia.com> i elaboració pròpia.

Figura 7: atri d'accés al claustre, situat entre el campanar i el mateix claustre. Font: elaboració pròpia.

20. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartat IV, pàgines 325, 326 i 327.

21. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartat XII, pàgines 373 i 374.

ELS SENYORS DE SANTA MARIA

A continuació apareix exposada una taula amb la cronologia dels senyors de Santa Maria de Solsona. Comprèn un període de sis segles, on del priorat es passa a la pabordia i, posteriorment, a l'abadia. L'any 1593, és atorgat a Solsona el títol de seu episcopal, fet que comporta l'inici del bisbat.

Senyors de Santa Maria		Inici	1 ^a data - Última data	Mort
Priors	Ramon	-	992 - 1001	-
Pabordes o prepòstits	Gauspert I	-	1072 - 1080	-
	Ramon Guitart I	-	1092 - 1113	-
	Gauspert II	-	1113 - 1114	-
	Ramon Guitart II	-	1116 - 1123	-
	Guillem	-	1120 - ?	-
	Ramon Guitart III	-	1121 - 1125	-
	Pere I	-	1125 - 1126	-
	Gauspert III	-	1128 - ?	30 – X – 1151
	Guillem de Bernat	-	1145 - 1160	-
	Bernat de Pampa	-	1160 - ?	26 – IX – 1195
	Pere de Castelló	1196	? - 1209	-
	Bernat III	-	1209 - 1215	-
	Guerau Calvó	-	1218 - ?	9 – VI – 1254
	Bernat IV	-	1254 - 1262	24 – V – 1262
	Ferrer de Calaf	1262	1264 - ?	-
	Ponç de Vilaró	-	1265 - 1302	5 – VII - 1306
	Gilabert de Cruïlles	*Prepòstits honoraris		
	Berenguer de Puigverd			
	Ramon de Vilabernat	-	1302 - 1318	29 – X – 1318
	Bernat de Ricart	-	1321 - 1348	15 – VIII – 1348
Pere III	1348	? - 1361	1369	
		Suspens entre 1361 i 1369		

	Bernat de Castelló	-	1369 - ?	-
	Ramon de Castellar	-	1371 - ?	-
	Berenguer Gené	-	1371 - 1409	-
Abats	Pere de Torrent	1409	? - 1428	-
	Llorenç de Castellet	1428	?	1439
	Tomàs Mateu i Riera	-	1439 - ?	-
	Jaume de Cardona	1441	?	1466
	Pere de Cardona	1471	?	1515
	Lluís de Cardona	1515	?	1532
	Joan d'Aragó	1534	?	1581
	Pau Pla	1583	?	1590

	El període comprès entre 1113 i 1145 presenta confusions de dates i noms.
	*Durant el govern de Ponç de Vilaró apareixen Gilabert de Cruïlles (1287) i Berenguer de Puigverd (1291). Se suposa que pogueren ser preposits honoraris.

Figura 8: Llistat dels senyors de Solsona entre el 992 i el 1590, just abans de la creació del bisbat. Dades extretes dels llibres: Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya ²², Viage literario a las iglesias de España ²³ i Un cop d'ull a la història de Solsona ²⁴. Les dates i alguns noms varien depenent de la font. Font: Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya, Viage literario a las iglesias de España, Un cop d'ull a la història de Solsona i elaboració pròpia.

22. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartats XIII i XV, pàgines 376 i 382.

23. VILLANUEVA, Don Jaime (1821) *Viage literario a las iglesias de España*. València: Imprenta Real. Carta LXXII, pàgines 59-68.

24. PLANES I ALBETS, Ramon (1990) *Un cop d'ull a la història de Solsona*. Solsona: Ajuntament de Solsona. Pàgina 63.

EL CASTELL DE SOLSONA

ORÍGENS

Tal i com indica el doctor Llorenç i Solé, una notícia citada per l'historiador aragonès Jerónimo Zurita ens situa la construcció del Castell de Solsona en temps del comte Sunifred I.²⁵ Això significa que fou construït la primera meitat del segle X, període en què el comte en qüestió estigué al capdavant del comtat d'Urgell. Altres documents del tercer terç del segle X ens acoten la ubicació d'aquest Castell: tres escrits (dels anys 970, 978 i 982) situen les esglésies de sant Pere i de Santa Maria "a sota del castell de Solsona". Tota la documentació de l'època insinua la construcció del Castell de Solsona a la zona de la plaça del Camp, probablement a l'actual emplaçament de les Monges de l'Ensenyança.

Antoni Llorenç i Solé també remarca el fet més que probable que anteriorment pogués haver-hi un castell construït pel comte Guifré el Pilós i derrocat els anys 826 i 827 com a conseqüència de l'alçament d'Aissó. L'afer de l'insurrecte musulmà no serà reiterat puix ja s'ha comentat en el primer capítol.^{26 27}

*Figura 9: representat de color groc, possible ubicació del castell de Solsona bastit durant la primera meitat del segle X. (*Representació sobre un mapa de l'any 2012). Font: Ajuntament de Solsona i elaboració pròpia.*

25. Entrevista a mossèn Enric Bartrina [4. IX. 2015].

26. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XV, apartat IV, pàgines 325, 326 i 327.

27. Viquipèdia. *Ayxun ibn Sulayman ibn Yaqdhan al-Arabí*. [Consulta: 7. VII. 2015] https://ca.wikipedia.org/wiki/Ayxun_ibn_Sulayman_ibn_Yaqdhan_al-Arab%C3%AD

Pels volts de l'any 990 ja consta Miró, castlà del comte d'Urgell, com a senyor del castell de Solsona. Segons Antoni Aguilar, escriptor col·laborador del llibre *Album històric, pintoresch y monumental de Lleyda y sa provincia*, el Miró en qüestió és fill de Miró, comte de Girona.²⁸ El fill del senyor del Castell, Ecard Miró, fou el primer en emprar la denominació "Torroja". A partir d'aquí, aquesta família noble solsonina serà l'encarregada de vetllar la vila del castell, fins a l'any 1217, quan Agnès de Torroja transferirà el senyoriu a Ramon Folc VIII, de la família dels Cardona.²⁹

Sota l'empara del Castell, apareixerà un nucli de població que serà anomenat Vila de Solsona.³⁰

ELS SENYORS DEL CASTELL DE SOLSONA

Tot seguit es mostra una taula on hi és exposada la cronologia dels senyors del Castell de Solsona, descendents de Miró. L'enumeració s'acaba amb la unió matrimonial entre Agnès de Torroja i un representant de la casa nobiliària dels Cardona. Aquest fet també es descriurà a continuació.

28. PLEYAN DE PORTA, Joseph i RENYÈ Y VILADOT, Frederich "ab la col·laboració de varios distingits escriptors" (1880) *Album històric, pintoresch y monumental de Lleyda y sa provincia*. Lleida: Estampa de Joseph Sol Torrens. Capítol 15 – Solsona (1), pàgina 128.

29. CAPELLADES RIERA, Alan (2011) *Guillem de Torroja (1127-1174): aproximació biogràfica*. Barcelona, número 24, pàgines 199-228. Paratge 24·Estudis. Capítol 1, apartat 1, pàgines 200 i 201.

30. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I.

Senyors del Castell de Solsona	Inici	1 ^a data - Última data	Mort
Miró	~990	990 - ?	1055
Ecard Miró	~1055	1055 - 1097	1097
Bernat Ecard de Torroja	~1104	1104 - 1142	23 – VI – 1143
Ramon I de Torroja	~1143	1143 - 1144	1 – II – 1144
Ramon II de Torroja	-	1162 - 1195	III – 1195
Hug de Torroja (mor sense descendència)	-	1197 - 1220	19 – XII – 1220
Agnès de Torroja (neboda d'Hug)	* 1191 -- †1243		

L'any 1217 Agnès de Torroja, filla de Ramon III de Torroja, heretà tots els béns del seu oncle, Hug, en morir sense descendència. El matrimoni contret entre Agnès i el vescomte de Cardona, Ramon Folc VIII*, l'any 1217, posà fi al senyoriu dels Torroja al Castell de Solsona, el qual passà a mans dels Cardona.

*L'enumeració dels Cardona segueix el model adoptat per Costa i Bafarull i també emprat pel doctor Llorenç i Solé, a diferència de la que utilitzen els autors moderns. Per tant, el nostre Ramon Folc VIII és Ramon Folc IV per als historiadors contemporanis.

Figura 10: Taula basada en l'arbre genealògic elaborat per Antoni Llorens i Solé en el primer volum de la col·lecció de Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya.

31

31. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol VIII, apartat III.

CONFLICTES SENYORIALS A SOLSONA

LES RELACIONS ENTRE EL CASTELL I SANTA MARIA

Com ja hem vist, el nucli de Solsona estava regit per dos senyors pertanyents a diferents àmbits socials. Durant el senyoriu compartit dels Torroja, les relacions entre les viles del Castell i de Santa Maria foren especialment bones.³² No consta cap document dels segles X al XIII que destaquí cap enfrontament entre els dos senyors de Solsona, exceptuant un petit greuge, resolt, a causa de “la construcció d’una casa en terreny del Monestir per part de Ramon II de Torroja”.³³ De totes maneres, tal i com apunta l’autor de *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*, Antoni Llorens i Solé, “el camí que a Solsona menà al municipi va tenir més entrebancs que en molts d’altres llocs per ser dues les institucions que compartien el senyoriu”.³⁴

Les decisions que es preuien havien de ser consensuades entre les dues parts. Com ja hem dit, no hi hagué més que un greuge entre Castell i Monestir en temps dels Torroja. Ara bé, amb l’arribada dels Cardona, els dos senyorius inicien tot tipus de confrontacions.

LA CONSTRUCCIÓ DE LES SEGONES MURALLES

Com ja ha estat esmentat, les dues viles varen anar creixent, i les primeres muralles, de les quals només en queden proves documentals, van impedir que els nuclis seguissin creixent. Així doncs, els senyors de les dues viles (Ramon Folch X en nom del Castell i Berenguer de Vilabernat per part de Santa Maria) acordaren el dia 17 d’abril de 1303 la construcció d’unes noves muralles que havien de protegir tots els

32. Entrevista a mossèn Enric Bartrina [4. IX. 2015].

33. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XII, apartat I, pàgina 250.

34. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XII, apartat I, pàgina 250.

habitatges sota domini de les dues viles. ³⁵

EL DESENVOLUPAMENT DEL CONFLICTE

Els documents dels segles XII, XIII i XIV que han perdurat fins als nostres dies, ens han donat a conèixer l'existència d'un antic barri situat sota l'actual Catedral, el barri de la Ribera o de Santa Maria. S'estenia des dels absis de l'Església fins al carrer del Tints, comprenent la zona que avui conforma l'aparcament de les Moreres. ³⁶

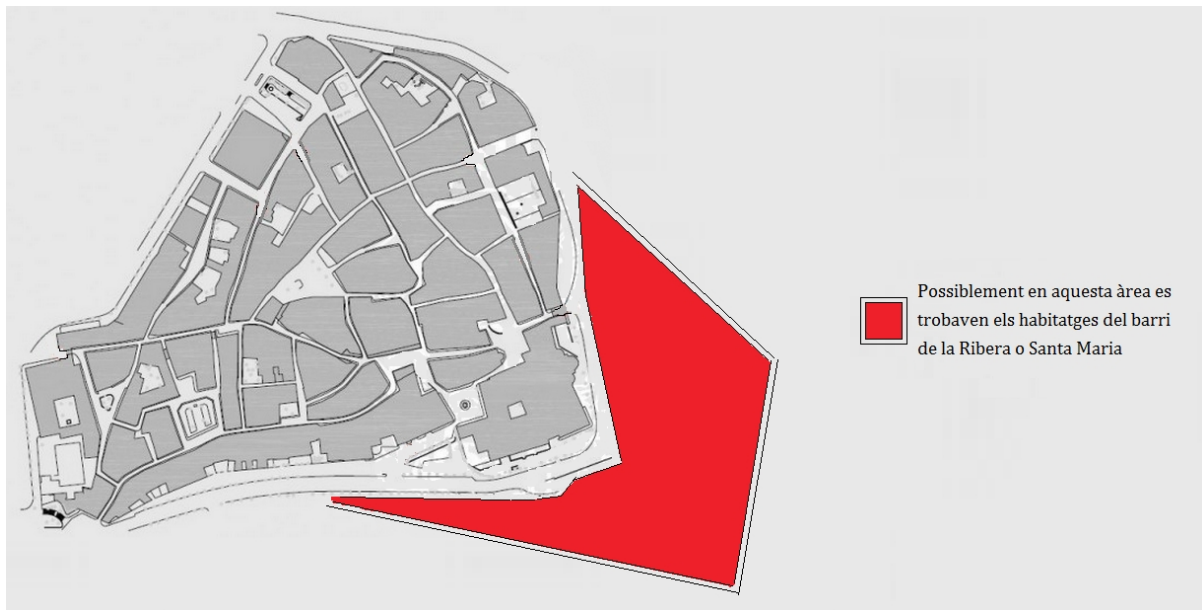

Figura 11: zona on podria estar ubicat l'antic barri de Santa Maria o de la Ribera, basat en les referències que apareixen en el llibre Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya, d'Antoni Llorens i Solé. Font: Ajuntament de Solsona i elaboració pròpia.

Amb l'acord signat entre les dues viles, les segones muralles havien d'assegurar l'empara del barri de la Ribera. Així doncs, l'any 1310 s'inicia la construcció de les noves muralles que han de protegir el nucli de Solsona. ³⁷ Les obres es comencen a

35. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I, pàgines 17, 18 i 19.

36. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I, pàgines 15 i 16.

37. Entrevista a Albert Colell [6. IX. 2015].

l'alçada del que avui és el Consell Comarcal, i quan el bastiment arriba a l'alçada de l'actual catedral, el vescomte de Cardona, Ramon Folch X, decideix canviar el traçat consensuat amb el senyor de Santa Maria. El nou plantejament exclou el barri de la Ribera com a zona protegida per les muralles. Aquest fet no agrada gens al senyoriu de l'Església. Endemés, el vescomte de Cardona emprèn una sèrie d'atacs contra el senyoriu de Santa Maria. Domènec Costa i Bafarull ens explicita que Ramon Folch X va dur a terme "robatoris, hostilitats i vexacions", fins al punt que "obligà al prepòsit i als canonges a retirar-se de Solsona".³⁸ Les cases del barri de la Ribera també es veuran afectades per la política mortificadora de Ramon Folch X, el qual opta per la demolició d'algunes edificacions per tal d'aprofitar-ne la pedra per construir la muralla.³⁹ Els monjos i l'abat de Santa Maria van a veure el bisbe d'Urgell, Ramon Trebailla,⁴⁰ que s'inclina per acabar amb aquestes agressions. Per més que Trebailla hagi advertit, per escrit, el senyor del Castell de Solsona, aquest segueix destruint cases del barri de Santa Maria.

El greuge arriba a Jaume II, el Just, rei d'Aragó, el qual mitjançant un judici acaba decidint que ha d'ésser respectat el traçat consensuat l'any 1303. Però Ramon Folch X no cedeix, i acaba aconseguint el seu propòsit: que les muralles segueixin la línia actual de cases de baix el Pont i deixin el barri de Santa Maria desprotegit. De totes maneres, el judici convocat pel monarca va decretar que les persones que abans pagaven els seus tributs a Santa Maria els havien de seguir pagant a l'Església, encara que visquessin en alguna zona sota domini del Castell.⁴¹

38. COSTA I BAFARULL, Domènec (1959) *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*. Barcelona: Editorial Balmes. Volum I, capítol XXI, 22º - Berengario de Vilabernat y Solá. Prepósito desde 1302 hasta 1318, pàgina 273.

39. Entrevista a Albert Colell [6. IX. 2015].

40. Viquipèdia. *Llista de bisbes d'Urgell*. [Consulta: 3. X. 2015]
https://ca.wikipedia.org/wiki/Llista_de_bisbes_d%27Urgell.

41. Entrevista a Albert Colell [6. IX. 2015].

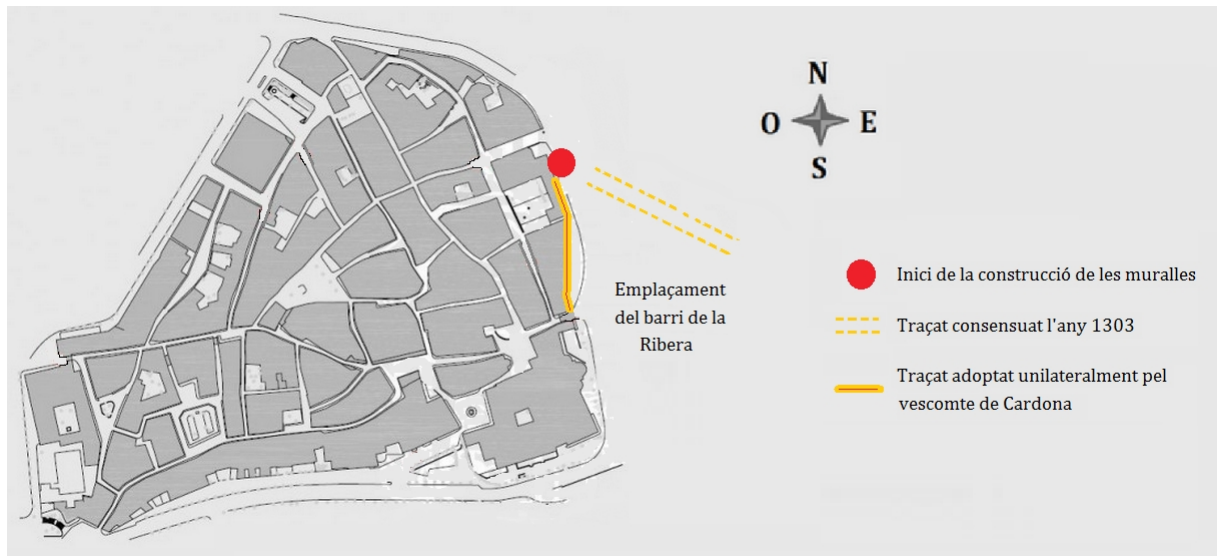

Figura 12: representació de la situació en el conflicte de les muralles de l'any 1303. Font: Ajuntament de Solsona i elaboració pròpia.

Figura 13: tapiat, de color blanc, situat al costat dret d'una de les dues absidioles de la catedral, antic portal sorgit del traçat adoptat per Ramon Folch X. Font: elaboració pròpia.

DELIMITACIÓ DE LES DUES JURISDICCIONS

Els dos senyorius del nucli de Solsona es perllongaren fins ben entrats al segle XIX, quan, amb l'aplicació de la Constitució de Cadis de 1812, s'aboliren els règims senyorials.⁴² És per aquesta raó que, a l'Arxiu Ducal de Medinaceli, es conserva un mapa de 1743 que mostra la divisió del nucli de Solsona per jurisdiccions. Seguidament, se'n farà una descripció que intenta ser entenedora i pràctica.

La jurisdicció episcopal de Santa Maria la conformava un terç del nucli antic solsoní.

De ponent a llevant, les primeres propietats que trobem de l'Església són els habitatges de la cara sud del carrer de Llobera. Antany, el que avui es coneix amb el nom d'aquest carrer estava dividit en dues vies: la primera era la de Sant Serapí, la qual s'estenia del portal de Santa Anna (portal de Llobera) fins al número 33 de la plaça de Sant Pere, i pertanyia a la jurisdicció ducal. La resta d'edificis fins a la plaça Major restaven sota domini episcopal. Cal especificar que en aquells temps pretèrits la plaça de Sant Pere no existia, sinó que hi havia una illa d'edificis compresos entre el carrer de l'Hospitalet (actual carrer de l'Hospital Vell) i el carrer de Sant Pere. A partir d'aquí naixia el carrer homònim al de l'actualitat, el qual no convergia amb la plaça Major, a diferència del que ara ocorre. El vessant sud d'aquesta plaça, Ca l'Aguilar, també pertanyia a la jurisdicció eclesiàstica. Seguint cap a l'orient, els habitatges adjacents al carrer de la Pilota o del Monestir (actual artèria septentrional d'accés a la plaça del Bisbe) eren també domini del batlle de Santa Maria. L'actual catedral de la capital del Solsonès era la seu i l'edifici més destacable de la jurisdicció episcopal, que altrament comptava amb les edificacions de migdia del carrer de Sant Miquel (anomenat d'antuvi carrer de Sant Josep).

42. Viquipèdia. *Abolición de los señoríos en España*. [Consulta: 12. X. 2015]

https://es.wikipedia.org/wiki/Abolici%C3%B3n_de_los_se%C3%B1or%C3%ADos_en_Espa%C3%B1a

Per altra banda, la jurisdicció en qüestió abastia tota la zona compresa entre la muralla oriental i el que coneixem avui com a carrer de Sant Llorenç. Aquest es dividia en tres vies: el carrer de la Seu (al·ludint a la catedral), que es perllongava des de la plaça de l'Església fins al número 18 de l'actual carrer de Sant Llorenç (Barberia Roig). Aquí mateix sorgia el carrer de Sant Ignasi, el qual convergia amb el carrer de Sant Llorenç al seu pas per l'encreuament amb el carrer de la Regata. Darrerament finia sota els barrots del Portal de la Vall de Lord. D'aquesta manera, els carrers dels Dominics i de Santa Llúcia i les travessies de Sant Llorenç i dels Dominics engrandien la jurisdicció.

L'illa d'edificis situats entre el carrer de Sant Pau (ambdues bandes incloses) i el carrer de la Regata fins al número 12 d'aquesta via acabaven de conformar la jurisdicció episcopal de Solsona.

La jurisdicció ducal la conformaven els dos terços restants del nucli antic de Solsona. Les artèries principals de la jurisdicció dels senyors del Castell eren els carrers de Sant Serapi (des del portal de Santa Anna fins l'actual plaça de Sant Pere), el de la Regata i el del Castell. Aquest últim estava dividit en el carrer del Castell (des del portal homònim fins a l'actual Casa de la Ciutat) i el carrer de Sant Antoni, el qual es desplegava des de la plaça del Ruc (antigament anomenada plaça de Sant Antoni) fins a la conjunció amb la plaça Major. Es pot afirmar que era i és el principal passatge del nucli antic de la ciutat de Solsona. La plaça Major exercia com a punt d'unió entre les jurisdiccions episcopal i ducal.⁴³

43. *Mapa de la ciudad de Solsona*. (2008). Barcelona: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

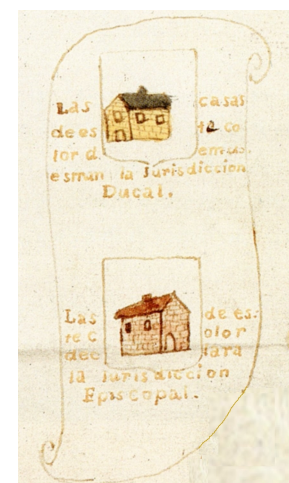

Figura 14: divisió del nucli antic de Solsona per jurisdiccions. (*Representació sobre un mapa de l'any 2012). Font: Ajuntament de Solsona i elaboració pròpia.

Figura 15: mapa original de la divisió de Solsona per jurisdiccions. Font: Arxiu Ducal de Medinaceli i Arxiu Comarcal del Solsonès. Atlas de viles, ciutats i territoris de Lleida – 1743.

Figura 16: diferenciació de jurisdiccions per colors. (Las casas de este color [blau] demuesrran la Jurisdiccion Ducal. Las de este color [vermell] declara la Jurisdiccion Episcopal). Font: Arxiu Ducal de Medinaceli i Arxiu Comarcal del Solsonès. Atlas de viles, ciutats i territoris de Lleida – 1734.

LA UNIÓ ENTRE LES DUES VILES

Com ja hem vist, les viles de Santa Maria i de Solsona no nasqueren simultàniament. Els habitants buscaven la pròpia protecció, i edificaven els seus habitatges a redós del Castell o del Monestir, per tal que els estigués garantida l'empara. Això comportà que, a mesura que creixien les viles, acabessin per unir-se.

44

Mentre aquest creixement es produïa, les primeres muralles es començaven a alçar al voltant dels dos nuclis. Això va propiciar, encara més, el fet que les dues viles acabessin adherint-se dins d'un mateix nucli. Anomenem primeres muralles a la construcció documentada en diverses ocasions referida al mur de protecció que s'alçà a partir de la segona meitat del segle XI. Val a dir que la data exacta de començament, ara per ara no ha estat esbrinada per cap historiador. Fins i tot, d'aquestes primeres muralles no en queda més que les referències documentals aparegudes en actes notariais i convenis formals. La inexistència de proves físiques de les primeres muralles ho explica el fet que la pedra emprada en la primera construcció dels murs de protecció fou reutilitzada posteriorment per construir unes noves muralles, les quals protagonitzaren un dels conflictes interns més destacables de Solsona. Aquest episodi el tractarem en els següent punt.⁴⁵

Així doncs, aquesta unificació es féu implacable, per una banda a causa de l'expansió de les dues viles, i per altra, com a conseqüència de la construcció d'uniques muralles que farien confluïr dites viles a la plaça Major.⁴⁶

44. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I, pàgina 14.

45. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I, pàgines 17 i 18.

46. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol I, apartat I, pàgina 14.

Figura 17: al centre de la imatge, la plaça Major, senyalada amb una "A". A la banda inferior de la imatge, pintats en vermell, edificis sota domini eclesiàstic. En blau, edificacions pertanyents a la jurisdicció senyorial. En aquesta zona conflüen les cases que creixien a redós del Castell i l'Església de Santa Maria. Font: Atlas de ciutats, viles i territoris de Lleida – 1743.

Amb un nucli físicament unificat, l'any 1338 s'accedí a la creació del municipi de Solsona.⁴⁷ Sigui com vulgui, encara no s'aprecia una unificació clara de les dues viles. De fet, cada jurisdicció se la va dotar de dos cònsols i deu consellers.⁴⁸ Encara no hi havia cap indici que ens fes pensar en la unitat indiscutible de Solsona. Hem de fer un salt en el temps per presenciar la definitiva unió de les dues viles.

Els dos senyorius del nucli de Solsona es perllongaren fins ben entrats al segle XIX.⁴⁹ El per què de tot plegat es mostra tot seguit en els set articles recollits en del Decret del 6 d'agost de 1811, de les Corts de Cadis:

47. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XII, apartat III, pàgina 270.

48. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XII, apartat III, pàgina 271.

49. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum I, capítol XIV, apartat III, pàgina 299.

Artículos del Decreto de 6 de agosto de 1811

1º Desde ahora quedan incorporados á la Nación todos los señoríos jurisdiccionales de cualquiera clase y condición que sean.

2º Se procederá al nombramiento de todas las justicias y demás funcionarios públicos por el mismo orden y según se verifica en los pueblos de realengo.

3º Los Corregidores, Alcaldes mayores y demás empleados comprendidos en el artículo anterior, cesarán desde la publicación de este decreto, a excepción de los Ayuntamientos y Alcaldes ordinarios que permanecerán hasta fin del presente año.

4º Quedan abolidos los dictados de vasallo y vasallage y sus prestaciones, así R[eale]s como personales, que deban su origen á título jurisdiccional, á excepción de las que procedan de contrato libre en uso del sagrado derecho de propiedad.

5º Los señoríos territoriales y solariegos quedan desde ahora en la clase de los demás derechos de propiedad particular, sino son de aquellos que por su naturaleza deben incorporarse á la nación, ó de los en que no se hayan cumplido las condiciones con que se concedieron, lo que resultará de los títulos de adquisición.

6º Por lo mismo, los contratos, pactos, ó combenios que se hayan hecho en razón de aprovechamientos, arriendos de terrenos, censos, u otros de esta especie, celebrados entre los llamados señores y vasallos, se deberán considerar, desde ahora como contratos de particular á particular.

*7º Quedan abolidos los privilegios llamados exclusivos, privativos y prohibitivos que tengan el mismo origen de señorío, como son los de la caza, pesca, hornos, molinos, aprovechamientos de aguas, montes y demás, quedando al libre uso de los Pueblos, con arreglo al derecho común, y a las reglas municipales establecidas en cada Pueblo; sin que por esto los dueños se entiendan privados del uso que como particulares puedan hacer de los hornos, molinos y demás fincas de este especie, ni de los aprovechamientos comunes de aguas, pastos y demás, á que en el mismo concepto puedan tener derecho en razón de vecindad.*⁵⁰

50. Decreto de abolición de señoríos. Cádiz, 6 de agosto de 1811. [Consulta: 17. X. 2015]

http://www.iesamoreno.es/_iesdata/dptos/dpto_geografia_historia/SE%C3%91ORIO.pdf

Amb aquest decret, quedaven anul·lades les jurisdiccions senyoriales, un fet que hauria de condicionar la situació del municipi de Solsona. De totes maneres, l'acatament d'aquestes lleis no es va dur a terme fins a la quarta dècada del segle XIX, conforme a l'explicació de mossèn Enric Bartrina.⁵¹

La tornada del monarca Ferran VII havia frustrat la revolució liberal a Espanya. Però després de la seva mort, l'any 1833, la regent de la corona espanyola, Maria Cristina de Borbó, va donar un impuls considerable al liberalisme mitjançant els governs liberals. Els progressistes van aprofitar l'ocasió per canviar els models polític, econòmic i social en què vivia l'Estat espanyol. D'entre totes les mesures preses, és rellevant per aquest treball destacar-ne la voluntat de recuperar les idees recollides en el *Decreto de abolición de señoríos*, de l'any 1811. D'aquesta manera, es posava, *a priori*, punt i final a segles de dominació senyorial.⁵² En el cas concret de Solsona, sí que es pot afirmar que s'anul·laren les dues jurisdiccions senyoriales, fet que suposà la unificació completa del nucli solsoní.⁵³

51. Entrevista a mossèn Enric Bartrina [4. IX. 2015].

52. Viquipèdia. *Abolición de los señoríos en España*. [Consulta: 12. X. 2015]
https://es.wikipedia.org/wiki/Abolici%C3%B3n_de_los_se%C3%B1or%C3%ADos_en_Espa%C3%B1a

53. Entrevista a mossèn Enric Bartrina [4. IX. 2015].

L'ESCUT DE SOLSONA

Actualment, encara persisteixen algunes proves que comproven l'antiga divisió del nucli de Solsona en dues viles. En aquest cas, la prova física més rellevant que conservem és ni més ni menys que l'escut de la ciutat de Solsona.

Les primeres referències que trobem sobre l'escut de Solsona daten del segle XIII. Sorgí en el mateix marc històric en què Agnès de Torroja es casà amb Ramon Folch VIII, l'any 1217. Fou en aquell moment que el que avui coneixem amb el nom de Castellvell fou reconstruït. D'entre els elements que resten actualment d'aquella època, se n'ha conservat un pilar amb un relleu a la part superior: hi apareixen dos cards i una torre. Els cards, sens dubte, s'han d'atribuir a la família dels Cardona. La torre, per altra banda, s'ha de relacionar amb el llinatge senyorial solsoní dels Torroja. És per aquest motiu que podem afirmar que l'origen més segur de l'escut de Solsona s'ha d'aplicar en aquest moment de la història.⁵⁴

La creu, la qual apareix un temps després, fa referència a l'Església de Santa Maria. És representada com les creus que, antigament, delimitaven el terme de Solsona.⁵⁵

Figura 18: creu datada de 1943 que delimita el terme de Solsona per la banda del Castellvell. Podem observar-hi la semblança amb la creu, amb pedestal, que apareix a l'escut de Solsona. Font: elaboració pròpia.

Figura 19: creu de l'escut de la ciutat de Solsona. Font: arxiu de l'Ajuntament de Solsona i elaboració pròpia.

54. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum II, capítol XIII, apartat III, pàgines 284 i 285.

55. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum XIII, apartat III, pàgina 284.

Figura 20: part del capitell romànic on apareixen dos cards, dels Cardona (als laterals), que flanquegen una torre central, dels Torroja. Font: elaboració pròpia.

El sol de l'escut no apareix fins al segle XVIII. En trobem la primera referència l'any 1736. L'aparició del sol en l'escut de Solsona es deu a la semblança del topònim amb el de l'astre, un simple error en la interpretació de l'origen del nom de la ciutat.⁵⁶

Figura 21: escut -amb el sol incorporat, i la torre i el card invertits- de l'any 1743. Font: Atlas de ciutats, viles i territoris de Lleida – 1743.

Figura 22: escut de la ciutat de Solsona. Font: Arxiu de l'Ajuntament de Solsona.

56. LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès. Volum XIII, apartat III, pàgina 284.

CONCLUSIONS

Primer de tot, m'agradaria especificar que les conclusions que en aquest punt destacaré, no estan basades en hipòtesis. Faré referència als objectius que m'havia plantejat en un principi.

Com ja vaig deixar patent en l'apartat **1.2. OBJECTIUS** (p. 5), la meva finalitat era la de recopilar tota aquella informació al voltat del tema que analitzava. Partint dels llibres *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya* (ambdós volums inclosos) i *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia* (volum I), vaig començar a estructurar i a donar forma al treball. Amb l'ajuda d'altres obres complementàries, de fonts primàries, d'entrevistes i altres mètodes d'aprehensió vaig poder anar elaborant el projecte.

Tot just quan he donat la recerca per acabada, puc valorar la feina feta i qüestionar-me si he complert aquells objectius pretèrits. M'alegra poder dir que la tasca ha resultat fructuosa, com a mínim, pel que fa a les meves perspectives inicials. He trobat les fonts necessàries que m'havia plantejat analitzar, i penso que he aconseguit el propòsit que he perseguit durant els últims mesos, el d'elaborar un treball relacionat, exclusivament, amb les viles de Solsona i la de Santa Maria. Es podria entendre malament aquesta puntualització si no especificués un xic més.

Em veig obligat a justificar en aquest apartat el recorregut de més de dos mil·lennis que apareix en el treball. En primer lloc, vaig pensar que era fonamental elaborar una introducció aclaridora i que contextualitzés el millor possible el tema central del projecte. És per aquest motiu que inicio el context històric en l'època dels ibers, passant pels visigots i els sarraïns fins als francs. Necessitava consolidar uns bons fonaments per fer més amena la lectura, més entenedora, més lògica.

De la mateixa manera, vaig voler introduir un apartat final, amb la intenció de fer-nos comprendre fins a quin punt encara avui dia podem apreciar que Solsona es va anar consolidant a partir de dues viles diferents. Parlo del punt **9. L'ESCUT DE SOLSONA** (p. 34), en el qual volia fer perceptible la manera com ha influït en el decurs de la història local l'antiga divisió de Solsona.

Per altra banda, m'havia proposat analitzar i comprendre les relacions socials i polítiques entre les dues viles. Vaig poder arribar a conformar un apartat dedicat, únicament, a l'anàlisi de les relacions entre el Castell i Santa Maria -no aprofundiré gens en aquest tema, car ja ha estat explicat-.

També tenia la intenció d'elaborar un llistat amb els màxims representants de les dues viles. Vaig creure que seria un treball exhaustiu i complicat, però, sorprenentment, vaig adonar-me que el doctor Antoni Llorens i Solé i Don Jaime Villanueva ja havien fet la feina. Tot i que em va saber greu perdre aquesta oportunitat d'investigar sobre aquest tema, vaig agrair trobar una llista, ja conformada, amb tots els personatges. Dubto que hagués pogut complir l'índex hipotètic si fos jo mateix qui hagués hagut d'elaborar el llistat partint de fonts arxivístiques primàries.

Voldria puntualitzar, també, que considero que el treball ha tingut força dinamisme. Ho explicaré. A diferència del que podia pensar en un principi, he acabat el treball veient que no tot ha estat llegir llibres tancat en una habitació o investigar documents en un arxiu. De fet, havent-me informat sobre l'origen de l'escut de Solsona, vaig decidir anar a investigar al Castellvell d'Olius. Allà podria trobar-hi una referència de la qual Antoni Llorens i Solé parlava en el segon volum de l'obra *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Afortunadament, els anys havien respectat el capitell de primers de segle XIII que estava buscant.

A més, a part d'aquesta caminada a l'imponent castell que vetlla la ciutat de Solsona, també vaig assistir en una visita guiada al Museu Diocesà de Solsona i la catedral. Carles Freixes, veí de Solsona, i Antoni Valls, eren els coordinadors i presentadors de l'exposició *Descobrint Solsona*. I aquí voldria destacar un fet que em va sorprendre, que em va xocar. Sabia que l'exposició tractava uns temes que em podien donar molta informació. El que no m'havia pogut imaginar és que des del Màster de Restauració de Monuments de la Universitat Politècnica de Catalunya, la productora de l'exposició, s'haguessin elaborat uns mapes idèntics als que jo havia creat. Basant-me en algunes fonts escrites, vaig pensar que seria una bona idea plasmar les paraules en mapes, de manera que fos més visual i directe. També vaig

donar una nova visió, aclaridora i actual, d'un mapa del segle XVIII. El projecte de la UPC havia confeccionat unes fonts molt semblants en la forma i iguals en el contingut. Vaig expressar la meua sorpresa a en Toni Valls, de la facultat d'arquitectura de la Universitat Politècnica de Catalunya. Al cap de pocs dies m'hi vaig posar en contacte, per tal que em passés, si era possible, els mapes que més em serviren per consolidar el treball i contrastar-lo.

Tot això ocorria el dia 10 d'octubre, dins del marc de les Jornades Europees del Patrimoni, quan només faltaven tretze dies per entregar el treball definitiu. Tots els coneixements que vaig assolir en aquella visita guiada al Museu Diocesà de Solsona em van donar peu a escriure moltes més línies del treball, però, malauradament, el temps se'm tirava al damunt. Així doncs, gràcies a aquesta magnífica exposició vaig poder acabar de complementar algun paràgraf, tot i que la pruija d'ampliar el treball hi era.

Pel que fa a la recerca documental, he de dir que m'he topat en algun problema important. Mossèn Enric Bartrina i l'Albert Colell em van advertir del fet que l'obra de Domènec Costa i Bafarull era poc fiable; algunes de les seves afirmacions han resultat ser invencions, fet que em va fer dubtar a l'hora de consultar l'obra de Costa i Bafarull. Per aquest motiu, una part important de la informació ha estat extreta dels dos volums elaborats pel doctor Antoni Llorens i Solé. Per altra banda, la recerca de documents arxivístics antics se m'ha fet molt difícil, sobretot pel que fa a la comprensió dels textos.

I ja per acabar, no voldria ni podria obviar tot el que aquest treball m'ha aportat. Díficilment seria capaç de descriure tot allò que he après duent a terme aquest projecte de recerca. La multitud de coneixements nous que he assolit trenca les expectatives que m'havia formulat just abans d'iniciar el treball. La realització del projecte m'ha ajudat a entendre el per què de molts aspectes, partint de la morfologia urbana del nucli antic de la ciutat fins a arribar a l'escut de Solsona.

Des de la perspectiva actual observo aquell “jo” tan ingenu, aquell “jo” que pensava conèixer força bé la història solsonina. Res més lluny de la realitat. Poder elaborar aquest treball m'ha ensenyat que el camí històric per on Solsona ha passat està farcit d'incògnites i de preguntes pràcticament impossibles de resoldre. El que m'ha donat aquesta visió tan sana de la meva magna ignorància han estat les ganes de seguir endavant en la investigació històrica.

Poso punt i final a aquest treball content i satisfet de la feina feta, molt sincerament ho expresso. Espero que aquest projecte hagi estat la introducció a molts més treballs d'història que personalment pugui realitzar en un futur i, per què no podria ser, a altres projectes que es vulguin elaborar sobre la història de la ciutat de Solsona. Queda molt per descobrir i queda molt per aprendre. Per aquest aprenentatge històric passa la base per conformar un demà millor, per aportar el nostre petit gra de sorra per tal de deixar la societat millor del que la vam conèixer. Encara que no pugui combregar amb les idees de l'estatunidenc Aldai Stevenson, voldria concloure el treball amb una gran cita seva: «**Només podrem traçar clarament i sàvia el nostre futur si sabem el camí que ha conduït fins al present**».

FONTS D'INFORMACIÓ

BIBLIOGRAFIA

- VIGUÉ, Jordi (1987) *Catalunya romànica: XIII el Solsonès i la Vall d'Aran*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- *Mapa de la ciudad de Solsona*. (2008). Barcelona: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- COSTA I BAFARULL, Domènec (1959) *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*. Barcelona: Editorial Balmes, volums I i II.
- LLORENS I SOLÉ, Antoni (1986) *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili & Pagès, volums I i II.
- PLANES I ALBETS, Ramon (1990) *Un cop d'ull a la història de Solsona*. Solsona: Ajuntament de Solsona.
- VILLANUEVA, Don Jaime (1821) *Viage literario a las iglesias de España*. València: Imprenta Real.
- CAPELLADES RIERA, Alan (2011) *Guillem de Torroja (1127-1174): aproximació biogràfica*. Barcelona, núm. 24, p. 199-228. Paratge 24·Estudis.
- PLEYAN DE PORTA, Joseph i RENYÈ Y VILADOT, Frederich “ab la col·laboració de varios distingits escriptors” (1880) *Album històrich, pintoresch y monumental de Lleyda y sa provincia*. Lleida: Estampa de Joseph Sol Torrens.

BIBLIOGRAFIA WEB

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Neol%C3%ADtic_mitj%C3%A0

Viquipèdia – Neolític Mijà. [Consulta: 3. III. 2015]

- <http://www.artehistoria.com/v2/contextos/166.htm>

ArteHistoria – Neolítico Medio. [Consulta: 3. III. 2015]

- <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Solsona-hidrografia-noms.jpg>

Vikimèdia Commons – Solsona-Hidrografia-Noms. [Consulta: 25. III. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Solsona#Primers_pobladors.2C_I.27.C3.A8poca_romana.2C_les_invasions_visig.C3.B2tiques_i_dels_sarra.C3.AFns

Viquipèdia – Solsona-L'època romana, les invasions visigòtiques i dels sarraïns. [Consulta: 18. IV. 2015]

- <http://www.raco.cat/index.php/MiscellaneaAqualatensia/article/viewFile/129589/180383>

Els lacetans. Interpretació a través de les fonts clàssiques, arqueològiques i numismàtiques. Estat de la qüestió. [Consulta: 18. IV. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Ibers#Origen_i_influ.C3.A8ncies_culturals

Viquipèdia – Ibers-Origen i influències culturals. [Consulta: 18. IV. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/?title=Carlemany#Campanya_a_Hisp.C3.A0nia

Viquipèdia – Carlemany-Campanya a Hispània. [Consulta: 20. IV. 2015]

- <http://timerime.com/es/evento/959191/Primeres+Construccions+Romanes+a+Solsona/>

Time rime – Primeres construccions romanes a Solsona. [Consulta: 21. IV. 2015]

- <http://www.ajsolsona.cat/ca/noticies/solsona-recupera-un-tram-de-12019unica-carrera-conservada-del-municipi>

Ajuntament de Solsona – Notícies – Solsona recupera un tram de l'última carrera conservada al municipi (8-II-2011). [Consulta: 21. IV. 2015]

- <https://books.google.es/books?id=XfRi2K3iBwwC&pg=PA65&lpg=PA65&dq=berenguer+de+vilabernat&source=bl&ots=xZy5oyIKCB&sig=rr6rQ9pqa4QFjG-GYYZLXIDntpg&hl=ca&sa=X&ei=iU2JVZnWFcaXsgHA4IHgAg&ved=0CCwQ6AEwAw#v=onepage&q=berenguer%20de%20vilabernat&f=false>

Viage literario a la iglesias de España. [Consulta: 19. VI. 2015]

- <http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0063519.xml>

Grup Enciclopèdia Catalana – Solsona. [Consulta: 19. VI. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Revolta_d'Aiss%C3%B3

Viquipèdia – Revolta d'Aissó. [Consulta: 7. VII. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Ayxun_ibn_Sulayman_ibn_Yaqdhan_al-Arab%C3%AD

Viquipèdia – Ayxun ibn Sulayman ibn Yaqdhan al-Arabí. [Consulta: 7. VII. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Ber%C3%A0_I

Viquipèdia – Berà I. [Consulta: 8. VII. 2015]

- <http://dictionary.reference.com/browse/circa>

Dicionari.com – Circa. [Consulta: 8. VII. 2015]

- <http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0063525.xml>

Grup Enciclopèdia Catalana – Monestir de Solsona. [Consulta: 20. VII. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Dominaci%C3%B3_musulmana_de_Catalunya

Viquipèdia – Dominació musulmana de Catalunya. [Consulta: 22. VII. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Guifr%C3%A9_el_Pil%C3%B3s

Viquipèdia – Guifré el Pilós. [Consulta: 30. VII. 2015]

- file://Ruta_Nuclear_Catedral_Solsona.pdf

Ruta Nuclear a la Catedral de Solsona. [Consulta: 5. VIII. 2015]

- <http://www.monestirs.cat/monst/solso/so15mari.htm>

Monestirs de Catalunya – Canònica de Santa Maria/Catedral de Solsona. [Consulta: 5. VIII. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Guillem_Guifr%C3%A9

Viquipèdia – Guillem Guifré. [Consulta: 13. VIII. 2015]

- <https://www.flickr.com/photos/72804335@N03/7396864934/>

Flickr.com – Josep M. Tuset-Església de Sant Esteve d'Olius. [Consulta: 14. VIII. 2015]

- <http://www.rutasconhistoria.es/loc/catedral-de-santa-maria-solsona>

Rutas con historia – Edad Media-Catedral de Santa María en Solsona. [Consulta: 14. VIII. 2015]

- <http://solsones.blogia.com/upload/20070509104619-mapa-001.jpg>

Solsonès.blogia. [Consulta: 25. VIII. 2015]

- https://es.wikipedia.org/wiki/Edad_Media

Viquipèdia – Edad Media. [Consulta: 2. IX. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Llinatge_dels_Cardona

Viquipèdia – Llinatge dels Cardona. [Consulta: 2. IX. 2015]

- <http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0038035.xml>

Grup Enciclopèdia Catalana – Antoni Llorens i Solé. [Consulta: 25. IX. 2015]

- <https://books.google.es/books?id=0WjFB98pQeEC&pg=PA73&lpg=PA73&dq=memorias+de+la+ciudad+d+e+solsona+y+su+iglesia&source=bl&ots=604QqxbFqa&sig=-6zc6Zf5iGd3DalUkQy7ovi0Zw8&hl=ca&sa=X&ved=0CE0Q6AEwCmoVChMImcjFprGQyAIVRFcaCh0kKwog#v=onepage&q=memorias%20de%20la%20ciudad%20de%20solsona%20y%20su%20iglesia&f=false>

La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: l'arxiu de la ciutat de Solsona. [Consulta: 25. IX. 2015]

- http://www.pageseditors.cat/ftp/pdf/1386_9788499751283_L33_23.pdf

Presentació disponible del llibre *Serenament, de la rel cap al cel*, d'Eugeni Barniol i Estany. [Consulta: 28. IX. 2015]

- https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Solsona#/media/File:Escut_SolsonaOficial.jpg

Wikimedia Commons – EscutSolsonaOficial. [Consulta: 30. IX. 2015]

- https://ca.wikipedia.org/wiki/Llista_de_bisbes_d%27Urgell

Viquipèdia – Llista de bisbes d'Urgell. [Consulta: 3. X. 2015]

- http://lsc.wikisign.org/upload/1/15/Escut_de_la_ciutat_de_Solsona.gif

Wikisign – Escut de la ciutat de Solsona. [Consulta: 3. X. 2015]

- https://es.wikipedia.org/wiki/Abolici%C3%B3n_de_los_se%C3%B1or%C3%ADos_en_Espa%C3%B1a

Wikipedia – Abolición de los señoríos en España. [Consulta: 12. X. 2015]

- http://www.iesamoreno.es/_iesdata/dptos/dpto_geografia_historia/SE%C3%91ORIO.pdf

Decreto de abolición de señoríos. Cádiz, 6 de agosto de 1811. [Consulta: 17. X. 2015]

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 1	Mapa de Cal Sotaterra	p. 7
Figura 2	Vista de la zona de Cal Sotaterra	p. 8
Figura 3	Absis de la Catedral de Solsona	p. 14
Figura 4	Església de Sant Esteve d'Olius	p. 14
Figura 5	Catedral de Solsona amb elements del 1070	p. 15
Figura 6	Catedral de Solsona amb elements del 1163	p. 16
Figura 7	Atri d'accés el claustre	p. 16
Figura 8	Cronologia del senyoriu de Santa Maria de Solsona	p. 18
Figura 9	Possible ubicació del Castell de Solsona	p. 19
Figura 10	Cronologia del senyoriu del Castell de Solsona	p. 21
Figura 11	Possible ubicació del barri de la Ribera	p. 23
Figura 12	Representació del conflicte de les segones muralles	p. 25
Figura 13	Portal de les segones muralles situat devora dels absis	p. 25
Figura 14	Divisió de Solsona per jurisdiccions (mapa propi)	p. 28
Figura 15	Divisió de Solsona per jurisdiccions (mapa original)	p. 28
Figura 16	Llegenda del mapa de la divisió de Solsona	p. 28
Figura 17	Zona de confluència de les dues viles	p. 30
Figura 18	Creu de terme situada sota el Castellvell	p. 33
Figura 19	Creu de l'escut de Solsona	p. 33
Figura 20	Capitell romànic del Castellvell	p. 34
Figura 21	Escut de la ciutat de Solsona de 1743	p. 34
Figura 22	Escut de la ciutat de Solsona	p. 34

AGRAÏMENTS

Aquest treball no hagués arribat fins aquí sense totes les persones que m'han ajudat a tirar-lo endavant. M'agradaria destacar-los tots seguidament. El més profund agraïment:

A tota la meva família, passant pels pares, germana, avis i fins als tiets per donar-me, sempre, el suport per no defallir en la realització del treball. A més, els he d'agrair el fet que em proposessin una gran multitud de temes per investigar.

A l'amic Marc Estany, que em va acompanyar en una caminada al Castellvell per tal de verificar la ubicació i la data del capitell de 1217, del qual he parlat en l'apartat de l'escut de Solsona.

A en Jordi Torner, director de l'Arxiu Comarcal del Solsonès, per facilitar-me documentació relativa al treball. Va ser de gran ajuda, per a mi, quan tot just començava el treball. Fou ell qui em va guiar i em va obrir les portes durant els primers dies d'investigació.

A mossèn Enric Bartrina, encarregat de l'Arxiu Diocesà de Solsona, per ajudar-me a enfocar el treball. Em concedí tres entrevistes, una de les quals es va produir abans que decidís el tema sobre el qual volia indagar. Les altres dues les vàrem tenir entre els mesos de setembre i octubre, per acabar de retocar el treball.

A l'Albert Colell, estudiant de primer curs del grau d'Història de la Universitat Autònoma de Barcelona, per proporcionar-me múltiple informació sobre el treball. També em concedí una entrevista a primers de setembre, que em va ser de gran ajuda.

A Antoni Valls, de la facultat d'arquitectura de la Universitat Politècnica de Catalunya, per proveir-me de mapes relatius al tema del treball.

Molt especialment, al tutor, el Jordi Creus, per ajudar-me en la realització del treball, per guiar-me en la recerca, per advertir-me de tot allò que en un treball d'història no pot faltar. Val a dir que mai m'ha posat cap dificultat pel que fa al contacte, sobretot durant els mesos d'estiu. Ha estat sempre al meu damunt per

solucionar-me els dubtes que m'anaven sorgint. Però per sobre de tot, li vull dedicar el més sincer agraïment per no afegir-me més pressió de la que, en alguns moments determinats de la realització del treball, he pogut tenir.

Valgui la redundància; totes aquestes persones han fet que encarés el treball de recerca de batxillerat amb energia, amb il·lusió, amb força i amb moltes ganes. Gràcies a ells, he gaudit del treball, he adquirit una gran quantitat de coneixements que no havia cregut poder-los assolir abans.

Gràcies a tots, per tot!